

FGU

Undervisningsvejledning for omsorg og
sundhed

Indhold

1. Indledning	2
2. Identitet og formål	2
3. Faglige mål	4
3.1 Undervisning på introducerende niveau	5
3.2 Viden, færdigheder og kompetencer	6
4. Undervisnings- og arbejdsformer	15

1. Indledning

Denne vejledning udfolder, forklarer og eksemplificerer nogle af bestemmelserne i FGU-fagbilaget for omsorg og sundhed, men vejledningen indfører ikke nye bindende krav. Vejledningen udfolder udvalgte dele af det faglige temas identitet og formål, faglige mål samt undervisnings- og arbejdsmetoder.

Desuden findes der følgende vejledninger, der uddyber og eksemplificerer fagbilaget:

- *Prøvevejledning* med en uddybende beskrivelse af prøveafholdelse i faget. Prøvevejledningen findes på Undervisningsministeriets hjemmeside (www.uvm.dk/fgu)
- *Vejledning om didaktiske principper på FGU*, som indeholder en uddybende beskrivelse af de didaktiske principper i FGU. Vejledningen findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)
- *FGU – undervisningseksempler*. Det er eksempler på undervisningspraksis i FGU, som er i overensstemmelse med de didaktiske principper. Eksemplerne er tænkt som inspiration til indhold, form og niveau, og de skal naturligvis tilpasses de konkrete fag/faglige temaer, elevgruppen m.m. Eksemplerne findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)

Alle bindende bestemmelser for undervisningen og prøverne i FGU, findes i FGU-indholdsloven og FGU-indholds bekendtgørelsen, herunder læreplanerne og fagbilagene for FGU.

2. Identitet og formål

I FGU udgøres identiteten af omsorg og sundhed af det felt af beskæftigelsesområder, som findes inden for det faglige område og de dertil hørende faglige discipliner. Til identiteten knytter der sig faglig stolthed over håndværksmæssig dygtighed og kendskab til faglige metoder. Identiteten er desuden knyttet til betydningen af at levere færdige produkter eller ydelser til en aftagers tilfredshed.

FGU opbygger den faglige identitet hos eleven gennem autentiske læringsmiljøer, hvor identiteten af omsorg og sundhed kommer til udtryk gennem relevant udstyr, værktøj og beklædning og relevante arbejdsopgaver.

Formålet med det faglige tema omsorg og sundhed er, at eleven:

- Udvikler viden, færdigheder og kompetencer, så eleven kan nå de fastsatte mål for det faglige tema
- Bliver motiveret til at lære mere

- Får forudsætninger for at kunne træffe uddannelses- og beskæftigelsesvalg på et kvalificeret grundlag
- Opnår en alsidig udvikling og dannelse, så eleven kan begå sig i samfundet.

De centrale fagområder i omsorg og sundhed er børneområdet og ældreområdet. Temaet henvender sig til alle i målgruppen, der har en drøm om at arbejde med mennesker. Evnen til refleksion og observation er central. Det kræver både en faglig viden og en evne til at påtage sig en professionel omsorgsrolle.

Inden for dette fagområde balancerer medarbejderne hele tiden mellem at bruge sig selv og samtidig bevare fagligheden. Det betyder, at fokus på det gode arbejdsmiljø er vigtigt, for at man fysisk og psykisk kan holde til at arbejde med mennesker. Samtidig er det et arbejdsområde, hvor der er mange hjælpemidler, procedurer og regler, som er til for at sikre både borgerne/brugerne/børnene og de ansatte.

Når man arbejder med mennesker, er hygiejne vigtigt, for at de ansatte kan passe på både sig selv og de borgere/brugere/børn, de yder omsorg over for.

Inden for sundheds- og omsorgsområdet arbejder man ofte i tværfaglige teams, og derfor vil viden om kommunikation og teamsamarbejde være centrale elementer i det faglige tema. Viden om kommunikation, pædagogik og psykologi anvendes også direkte i relationen til praksis og til modtageren (borgeren/brugeren/barnet). Uanset om man arbejder med børn og deres udvikling eller ældre og et værdigt liv, skal man kunne tilpasse sin kommunikation til modtageren.

Sundhed og sundhedsfremme er et omdrejningspunkt inden for såvel børne- som ældreområdet.

Autentisk praksis og tæt samarbejde med andre fag

Omsorg og sundhed kan med fordel indgå i et tæt samarbejde med dansk. Eksempelvis kan en novelle beskrive et børneperspektiv. Det, at eleven kan sætte sig ind i det at være barn, vil give et mere empatisk møde med barnet i børnehaven. Ligeledes kan en dokumentarfilm om eksempelvis omsorgssvigt skabe faglig refleksion både i et danskfagligt og i et sundhedsfagligt perspektiv.

Det ville også være naturligt at samarbejde med naturfag og matematik om energifordeling i mad, bakterieformering, opløsningsforhold, kraft og arbejde (ergonomi).

Sammenhængen mellem den autentiske praksis fra omsorg og sundhed og fag som dansk, matematik, naturfag samt it øger elevens motivation og giver eleven bedre forudsætninger for at træffe valg om

videre uddannelse. Det giver ligeledes en forudsætning for at kunne forholde sig til, hvad et kommende arbejdsliv inden for fagområdet kommer til at indebære. I det faglige tema omsorg og sundhed vil det være naturligt at tage udgangspunkt i aktiviteter for/med lokale børnehaver, ældrecentre eller andre institutioner, så aktiviteterne bliver nærværende og foregår i en autentisk praksis.

Det praktiske arbejde, som kendetegner omsorg og sundhed, kan give en sejr til dem, der ikke plejer at være dygtige i skolen.

3. Faglige mål

Af fagbilaget for omsorg og sundhed fremgår de læringsmål, som en elev skal nå på FGU-niveau 1, FGU-niveau 2 og FGU-niveau 3. De tre niveauer svarer til kvalifikationsrammen for livslang læringsniveau 1-3.

Målene på de tre FGU-niveauer er angivet som præstationsstandarder. En præstationsstandard beskriver, hvilken adfærd og hvilke handlinger en elev skal udvise for at demonstrere, at målene for det enkelte niveau er nået. Præstationsstandarderne er slutmål, det vil sige, at de beskriver det, eleven skal kunne efter at have gennemført det pågældende FGU-niveau. Præstationsstandarderne beskriver hermed ikke indholdet i undervisningen eller processen undervejs. Præstationsstandarderne for de tre niveauer fremgår af nedenstående tabel.

Præstationsstandarder

FGU-niveau 1	FGU-niveau 2	FGU-niveau 3
<p>Eleven kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Medvirke til omsorgs-/sundhedsaktiviteter i et professionelt miljø i kendte situationer og under vejledning • Udvide interesse for og vilje til at udvikle faglige, sociale og personlige kompetencer med relevans for den aktuelle omsorgs-/sundhedsaktivitet 	<p>Eleven kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Med begyndende selvstændighed og ansvarlighed gennemføre omsorgs-/sundhedsaktiviteter i et professionelt miljø i kendte situationer eller udføre mere komplicerede omsorgs-/sundhedsaktiviteter under vejledning • Med begyndende selvstændighed sætte sig ind i forhold, der har betydning for den aktuelle omsorgs-/sundhedsaktivitet 	<p>Eleven kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planlægge og gennemføre omsorgs-/sundhedsaktiviteter i et professionelt miljø i en rutinemæssig eller kendt situation, alene og i samarbejde med andre • Selvstændigt sætte sig ind i forhold, der er nødvendige for den aktuelle omsorgs-/sundhedsaktivitet, og kommunikere med andre derom • Udvide fleksibilitet og omstillingsevne

Gennem de tre niveauer er der en progression med hensyn til den adfærd, som en elev skal udvise, og de handlinger, som vedkommende skal kunne udføre. Progressionen i niveauerne kan ses ved forventningerne til. bl.a.:

- **En stigende kompleksitet** med hensyn til elevens handling og adfærd gennem niveauerne – fra at eleven kan ”medvirke til”, over at eleven kan ”gennemføre”, til at eleven kan ”planlægge og gennemføre”.
- **Et stigende ansvarstagen** i forbindelse med elevens handling og adfærd gennem niveauerne – fra ”under vejledning” over ”med begyndende selvstændighed og ansvarlighed” til ”alene og i samarbejde med andre”.
- **En voksende omstillingsparathed** i forbindelse med elevens handling og adfærd gennem niveauerne – fra ”under vejledning” over ”kendte situationer” til ”rutinemæssig” og ”udvise fleksibilitet og omstillingsevne”.

Progressionen vil desuden vise sig ved, hvor teknisk svær en produktion eleven skal udføre. Det er op til skolerne og lærerne at sikre progressionen i elevernes opgaver og kompetencer. Der er en glidende overgang mellem de tre niveauer – og dermed ikke tydelige grænser mellem niveauerne. Det er læreren, der med sine faglige vurderinger skal bedømme, om eleven gennem sin adfærd og sine handlinger overordnet set lever op til forventningerne til det enkelte niveau. Til at kvalificere sine faglige vurderinger skal læreren anvende bedømmelseskriterierne for det faglige tema, se også prøvevejledningen for omsorg og sundhed for en udfoldelse af arbejdet med bedømmelseskriterier.

3.1 Undervisning på introducerende niveau

Undervisningen skal tilrettelægges på introducerende niveau for de elever, der har behov for at påbegynde faget på dette niveau. Undervisningen på introducerende niveau skal gøre eleven klar til at få udbytte af undervisningen på FGU-niveau 1. Det vil fremgå af elevens forløbsplan, hvilket niveau eleven er på, og hvad det niveaumæssige mål for eleven er i FGU. Af fagbilaget fremgår følgende:

Undervisningen på introducerende niveau tilrettelægges med udgangspunkt i elevens forudsætninger og i overensstemmelse med de mål, der fremgår af elevens uddannelses- og forløbsplan. Undervisningen på introducerende niveau skal give eleven konkret og praktisk introduktion til det faglige tema og give eleven faglige forudsætninger for at indgå på et undervisningsniveau.

På introducerende niveau i omsorg og sundhed handler det om at få afklaret elevens lyst til og forudsætninger for personlig udvikling. Det at arbejde med mennesker kræver, at man kan bringe sig selv i spil, og at man bruger både sine personlige og sine faglige kompetencer. For at kunne vurdere

elevens evne til dette vil det være naturligt at iagttage elevens samspil med andre i forbindelse med autentiske aktiviteter uden for undervisningslokalet. Desuden skal introducerende niveau være med til at gøre eleven mødestabil.

Det forventes, at eleven efter introducerende niveau har tilstrækkelige personlige kompetencer til at få erhvervstræning inden for fagområdet.

3.2 Viden, færdigheder og kompetencer

Af fagbilaget fremgår det, hvilken viden samt hvilke færdigheder og kompetencer eleven skal have på tværs af de tre FGU-niveauer og præstationsstandarderne. Dette afsnit uddyber og konkretiserer de faglige mål, som fremgår af fagbilaget for omsorg og sundhed. Afsnittet uddyber først, hvilken viden eleven skal have, og dernæst præsenteres et undervisningsforløb, som danner grundlag for en efterfølgende eksemplificering af de færdigheder og kompetencer, eleven skal have.

Viden:

Viden er noget, eleven besidder. Viden er de indholdsområder, stofområder og faglige områder, som eleven beskæftiger sig med i temaet.

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har viden om:	
Den professionelle omsorgsrolle, herunder tavsheds-, underretnings- og omsorgspligt	<p>Eleven har viden om, hvordan man som fagprofessionel kan adskille det private og det professionelle, herunder hvordan man sikrer borgernes rettigheder og tilsidesætter sine egne behov. Eleven har fx følgende viden på niveauerne:</p> <p>FGU-niveau 1: Tavshedspligten forstås og overholdes</p> <p>.</p> <p>FGU-niveau 2: Tavshedspligten kan formidles til andre på holdet.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven har viden om underretnings- og omsorgspligten, og det forventes, at eleven ved, hvad man skal dele med sine kollegaer på holdet, og kan henvende sig direkte til personalet i praksis.</p>
Generelle omsorgs- og sundhedsbegreber	<p>Eleven har viden om begreber som fx egenomsorg, behov, kost, rygning, alkohol, motion, rehabilitering, hjælp til selvhjælp, størst mulig autonomi, lige adgang til sundhed, recovery og empowerment.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven kan redegøre for udvalgte begreber inden for omsorg og sundhed ud fra et privat perspektiv. Fx hvis eleven har en person i sin nære omgangskreds, der har diabetes.</p>

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
<p>Eleven har viden om:</p>	<p>FGU-niveau 3: Eleven kan redegøre for udvalgte begreber inden for omsorg og sundhed ud fra et professionelt perspektiv og kan koble dem til arbejdet med en borger/et barn og vedkommendes behov i en autentisk praksis.</p>
<p>Udvalgte psykologiske og pædagogiske begreber</p>	<p>Eleven har viden om begreber som fx udviklingspsykologi, kognition, forsvarsmekanismer, mestringsstrategier, læringsstile og målsætning. Eleven har fx følgende viden på niveauerne:</p> <p>FGU-niveau 1: Viden om forsvarsmekanismer generelt, læringsstile og det at sætte mål for sig selv</p> <p>FGU-niveau 2: Viden om, hvordan fortiden definerer den enkelte borger/det enkelte barn, og hvordan erfaringerne former os</p> <p>FGU-niveau 3: Viden om, hvordan eleven kan bruge sin viden til at være målrettet i sin tilgang til målgruppen</p>
<p>Kommunikation og konflikthåndtering</p>	<p>Kommunikation og konflikthåndtering skal forstås bredt. Eleven skal have viden om, hvordan vedkommende skal arbejde sammen med de øvrige elever på holdet, personalet i praksis og med borgerne/børnene. Kommunikation foregår på flere planer, fx gennem verbal og nonverbal kommunikation, gennem dannelse og gennem evnen til at se andres perspektiv. Eleven skal fx kende til definitioner af konflikter og vide, at man i forbindelse med konflikthåndtering kan bruge visuelle konflikt- og kommunikationsmodeller. Eleven har fx følgende viden på niveauerne:</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven har viden om kommunikation og konflikthåndtering. Eleven kan fx vise, at vedkommende har forstået en model, gennem rollespil, videoklip eller praksisbeskrivelser af konkrete konflikter eller kommunikationssituationer.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven har viden om sine egne kommunikationsformer og sin egen andel i konflikter. Eleven ved, hvordan hun/han tilpasser sin kommunikation for at få det ønskede resultat. Eleven har fx viden om, hvordan vedkommende selv målretter sin samtale eller nedtrapper simple konflikter.</p>
<p>Grundlæggende hygiejneprincipper</p>	<p>Eleven har viden om spredning af bakterier, håndhygiejne, egen hygiejne og smitteveje (hygiejne kan også ses i sammenhæng med arbejdsmiljø). Denne viden kan bl.a. indlæres gennem aktiviteter i praksis. Eleven kan fx give en beskrivelse af hygiejnen og de nødvendige hygiejnemæssige forholdsregler i forbindelse med den aktivitet, eleven planlægger. Eleven har fx følgende</p>

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har viden om:	<p>viden på niveauerne:</p> <p>FGU-niveau 1: Viden om hvordan eleven udfører forsvarlig håndhygiejne.</p> <p>FGU-niveau 2: Viden om risici (for sig selv og andre) og identificering af mulige smitteveje, samt hvordan man undgår smitte</p>
Arbejds miljøforhold inden for fagområdet	<p><i>Fysisk arbejdsmiljø:</i> Eleven har viden om ergonomi, hjælpemidler, muskelarbejde, herunder hvordan man passer på sin krop, hvornår arbejdet er belastende, m.m.</p> <p><i>Psykisk arbejdsmiljø:</i> Eleven har viden om stress, samarbejde, omgangstone, kultur, normer, arbejdsfordelinger, faggrænser, graden af indflydelse på eget job.</p> <p><i>Procedurer:</i> I tilfælde af faldulykker ved eleven, at han/hun ikke skal gribe borgeren, og at eleven ikke skal løfte borgeren op igen. Eleven har fx følgende viden på niveauerne:</p> <p>FGU-niveau 1: Viden om, hvordan eleven bruger sin krop og sine hjælpemidler hensigtsmæssigt.</p> <p>FGU-niveau 2: Viden om risici (for sig selv og andre) i forbindelse med det fysiske og det psykiske arbejdsmiljø.</p> <p>FGU-niveau 3: Viden om, hvilke handlemuligheder man som elev/medarbejder har for at sikre et godt arbejdsmiljø.</p>
Uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder inden for fagområdet.	<p>Viden om muligheder for videreuddannelse inden for fagområdet.</p> <p>FGU-niveau 1: Viden om uddannelsesmuligheder generelt inden for omsorg og sundhedsområdet og om jobmuligheder</p> <p>FGU-niveau 3: Viden, der sætter eleven i stand til at træffe et kvalificeret/realistisk valg af uddannelse eller beskæftigelse set i forhold til egne kompetencer.</p>

Færdigheder og kompetencer

I det følgende eksemplificeres det, hvilke færdigheder og kompetencer eleven skal tilegne sig i omsorg og sundhed. For at eksemplificeringen kan blive så konkret som muligt, tager den udgangspunkt i et helt konkret undervisningsforløb. Undervisningsforløbet fremgår af nedenstående tekstboks.

Eksempel på undervisningsforløb: bankoaktivitet – som grundlag for eksemplificering af færdigheder og kompetencer

Undervisningsforløbet handler om bankospil på det lokale plejecenter. Aktiviteterne og grundideen fra eksemplet kan overføres til andre omgivelser og tilrettes en anden målgruppe og eksempelvis anvendes i en børnehave eller i en SFO. Det beskrevne undervisningsforløb danner udgangspunkt for eksemplificeringen af de færdigheder og kompetencer, eleven skal opnå i FGU.

Undervisningsforløb: bankoaktivitet

Aktiviteten afholdes i festsalen på det lokale plejecenter. Eleverne har lavet PR for aktiviteten ved hjælp af et opslag og forberedt sig ved at læse ældre menneskers livshistorier og sagprosa om spil og sociale aktiviteter for ældre (dansk) og ved at inddrage plejepersonalet (kommunikation, samarbejde, arbejdsmiljø).

Forberedelser: Eleverne har indkøbt passende bankogevinster, opstillet et budget og udregnet sandsynligheden for gevinst (matematik) samt aftalt rollefordelingen i forbindelse med afviklingen (samarbejde, konflikthåndtering). De har også opstillet lydanlæg, stillet borde og stole frem (arbejdsmiljø og ergonomi) og skaffet byttepenge (matematik). Reglerne aftales på forhånd, og eleverne har diskuteret, hvad de gør, hvis der er flere, der får banko samtidig, eller hvis der opstår konflikter (omsorgsaktiviteter og pædagogik, konflikthåndtering og kommunikation).

Afvikling: Eleverne går rundt på plejehjemmet og henter de tilmeldte borgere i deres hjem. Enten to og to eller alene (omsorgsrolle/aktivitet, tavshedspligt og kommunikation). Der er brug for en opråber, en, der kontrollerer tal på pladen, en, der deler gevinster ud, en, der sælger plader, en, der byder velkommen, en, der hjælper de svageste med at deltage i aktiviteten (fx at lægge brikker på for svagtseende eller personer med nedsat motorisk evne, hjælpe med at holde koncentrationen eller gentage tallene for personer med dårlig hørelse (omsorgsrolle/aktivitet, samarbejde, kommunikation) og en, der spritter beboernes og elevernes hænder af før aktiviteten (hygiejne).

Afslutning: Borgerne skal følges hjem, der skal ryddes op (praktiske opgaver, samarbejde), kasseregnskabet skal gøres op (matematik), og der skal evt. gives en tilbagemelding til plejepersonalet, hvis der er sket noget påfaldende (observere og reflektere over praksis, kommunikation).

Evaluering: Holdet evaluerer mundtligt, og aktiviteten dokumenteres i portfolioen (i de forskellige involverede fag).

Aktivitet i andre sammenhænge: Eleverne kan også gennemføre bankoarrangementet i en børnehave og opnå stort set den samme læring. Læreren skal selvfølgelig tilpasse aktiviteten til en anden målgruppe. Læreren og eleverne vil måske bruge andre kommunikationsmodeller, og evt. konflikter vil formodentlig vise sig på en anden måde. Samarbejdspartnerne vil være nogle andre, og aktiviteterne tilrettelægges, så der er en progression for den enkelte elev. Overgangen mellem de forskellige niveauer vil være glidende.

Færdigheder:

Færdighed er noget, eleven kan, en evne til et eller andet. Færdighed viser sig i form af teknikker og indgår i udførelsen af produktionsopgaver og løsningen af problemer.

Fagligt mål Eleven har færdigheder i at:	Uddybning og eksemplificering med udgangspunkt i ”Eksempel på undervisningsforløb: banko-aktivitet” (se ovenstående tekstboks)
Udføre praktiske opgaver og aktiviteter, hvor omsorg, sundhed og pædagogik er i fokus	<p>Der er mange praktiske opgaver i forbindelse med bankoarrangementet, fx indkøb af gaver, hvor eleven selvfølgelig har fokus på, hvad der ville skabe glæde i målgruppen. Det er vigtigt, at læreren og eleverne tænker rollefordelingen igennem. Nogle borgere har flere udfordringer end andre, og de har brug for forskellig omsorg og hjælp. Nogle sidder i kørestol, mens andre kan gå med rollator.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven kan eksempelvis hente en borger på afdelingen sammen med en erfaren elev eller medarbejder, hjælpe en borger, der kun har brug for lidt støtte, dele gaver ud og udføre lignende opgaver.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven vil ofte kunne hente en borger på afdelingen alene og påtage sig sidemandsoplæring. Det afhænger bl.a. af, om det er en borger, eleven kender og har gode erfaringer med. Under afviklingen af aktiviteten kan eleven hjælpe de svage og måske kontrollere tallene.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven vil selvstændigt kunne hente en borger på afdelingen – også den mere komplekse borger, hvis eleven kender vedkommende. Under afviklingen kan eleven evt. hjælpe flere ad gangen.</p>
Kommunikere med målgruppen på en respektfuld og anerkendende måde	<p>Et bankospil giver rig mulighed for at træne færdighederne inden for kommunikation. I forbindelse med mødet med den ældre vil der opstå lærerige situationer, fx allerede ved den første kontakt, hvor eleven skal finde ud, hvordan vedkommende skal møde borgeren på den rette måde og med den rette kommunikation. Eleven skal fx huske at tale højt og tydeligt og finde ud af, hvordan borgeren skal tituleres, og hvordan eleven generelt skal tale til den ældre. Samtidig skal eleven som professionel sikre sig ikke at tale hen over hovedet på den ældre. For at kunne have den rette kommunikation med fru Hansen skal eleven kunne sætte sig ind i fru Hansens behov. Måske har hun brug for lidt ekstra motivation for at kunne overskue at deltage; måske har hun bare brug for at få at vide, at der er noget lækkert i en af gaverne. Det kræver, at eleven er nysgerrig og spørger ind til den ældre.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven er karakteriseret ved at have brug for støtte i forbindelse med kommunikationen med borgeren. Det kan være, at eleven har brug for hjælp til at indlede en samtale og måske har brug</p>

<p>Fagligt mål</p> <p>Eleven har færdigheder i at:</p>	<p>Uddybning og eksemplificering med udgangspunkt i ”Eksempel på undervisningsforløb: banko-aktivitet” (se ovenstående tekstboks)</p>
	<p>for at øve sig i smalltalk.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven kan afprøve og træne kommunikationsmodeller og det at lytte aktivt.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven kan med større sikkerhed og selvstændighed bruge kommunikationsmodeller. Borgeren føler sig formentligt respekteret og anerkendt.</p>
<p>Anvende konflikthåndteringsredskaber i praksis</p>	<p>Der kan opstå forskellige typer af konflikter i forbindelse med bankoaktiviteten. Måske er der en, som tror, han har vundet, men havde set forkert. Der kan være nogle deltagere, der ikke kan lide hinanden. Der er måske nogle, der ikke kan være stille og forstyrrer andre, der er optaget af, at spillet foregår efter reglerne.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven kan fornemme, at der er en konflikt, og tager kontakt til en lærer eller kollega for at få hjælp med konfliktløsningen.</p> <p>FGU-niveau 2: Her kan eleven bruge modeller til at analysere og forstå konflikter.</p> <p>FGU-niveau 3: Her kan eleven bruge konfliktløsningsredskaber og nedtrappe små konflikter selvstændigt. Eleven kan måske opfatte optakten til en konflikt og forebygge små konflikter.</p>
<p>Observere og reflektere over praksis</p>	<p>Der er rig mulighed for at foretage observationer med hensyn til både det fysiske, det psykiske og det sociale. Eleven kan hjemmefra have fået til opgave at observere en bestemt borger eller observereafviklingen af aktiviteten eller konflikter. Efterfølgende kan eleven bruge portfolioen til at arbejde med observationerne.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven kan observere og reflektere over en opgave med meget støtte fra læreren.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven kan reflektere som en del af en gruppe og med let støtte fra læreren. Ofte sker dette retrospektivt.</p> <p>FGU-niveau 3: Da det er en kendt aktivitet, kan man forvente, at eleven lægger mærke til en evt. ændret funktionsevne hos en borger og kan reflektere over evt. årsager til denne ændring.</p>
<p>Anvende relevant fagsprog i den faglige kommunikation</p>	<p>Eleven bruger begreber og ord som verbal og nonverbal kommunikation, relationsdannelse, fornægtelse, kørestol, lift, sejl,</p>

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering med udgangspunkt i ”Eksempel på undervisningsforløb: banko-aktivitet” (se ovenstående tekstboks)
Eleven har færdigheder i at:	<p>diabetes og morgenpleje.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven er nysgerrig med hensyn til ordene og spørger ind og prøver at forstå.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven bruger enkelte fagudtryk, fx ”kørestol” i stedet for ”rullestol”.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven bruger en del fagudtryk og forstår dagligdagssnakken på plejecenteret.</p>
Følge grundlæggende hygiejneprincipper	<p>For at passe på borgerne og medarbejderne bruger man håndsprit. Når borgerne kommer til banko, starter de med at få sprittet hænderne af.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven kan udføre forsvarlig håndhygiejne, og eleven husker selv at spritte sine hænder af.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven kan udføre forsvarlig håndhygiejne på borgeren, også hvis denne har en halvsidig parese.</p>

Kompetencer:

Kompetence er elevens evne til at handle i bestemte kontekster. Kompetence betyder, at eleven har viljen og evnen til at bruge sin viden og sine færdigheder i en given situation.

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering med udgangspunkt i ”Eksempel på undervisningsforløb: banko-aktivitet” (se ovenstående tekstboks)
Eleven har kompetencer til at kunne:	
Udvide empati og nærvær i den professionelle kontakt	<p>Empati og nærvær kan komme i spil på flere måder i forbindelse med bankoarrangementet. Det kommer til udtryk, både når eleven henter en borger, og når eleven skal motivere en borger til at deltage. Hvis en borger har brug for hjælp, kan det være givtigt at kunne signalere samhørighed og respektere, at det er borgeren, der bestemmer. Samtidig skal eleven kunne sætte sig ind i det, der sker, eksempelvis juble, når borgeren vinder. Eleven skal kunne henvende sig direkte til borgeren og udstråle, også med kropssproget, at eleven er engageret i borgeren og er medlevende. Det kan være i form af et glimt i øjet eller et lille skulderklap og ved at hjælpe uden at være for dominerende.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven kan godt lide borgeren, vil gerne være sammen med vedkommende og har lyst til at hjælpe og drage omsorg.</p>

<p>Fagligt mål</p> <p>Eleven har kompetencer til at kunne:</p>	<p>Uddybning og eksemplificering med udgangspunkt i ”Eksempel på undervisningsforløb: banko-aktivitet” (se ovenstående tekstboks)</p>
	<p>FGU-niveau 2: Når eleven eksempelvis henter borgeren på afdelingen, kan eleven være nysgerrig med hensyn til borgerens livshistorie og identitet og lytte aktivt.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven tilsidesætter sine egne behov og bruger sin viden om borgeren til at vurdere vigtigheden af at sige ”ja tak” til en lakrids, selvom eleven ikke kan lide lakrids. Hvis det er vigtigt for borgeren at kunne give udtryk for sin taknemmelighed, kan eleven give mulighed for dette.</p>
<p>Situationsbestemme og målrette kommunikationen</p>	<p>Situationsbestemt kommunikation er kommunikation tilpasset den enkelte og situationen. Eksempelvis taler eleven fagsprog, når der kommunikeres med personalet på plejehjemmet. I kommunikationen med en borger, der er ked af det, spejler eleven måske følelserne og sætter ord på dem. Hvis to borgere har en konflikt, afleder og nedtrapper eleven den.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven kan styre en samtale, således at borgeren fastholdes i aktiviteten og ikke begynder at snakke for meget og for højt om gamle dage.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven kan dæmpe en højtråbende borger på en professionel måde ved at anvende sine færdigheder og sin viden om kommunikation, eksempelvis ved at være tydelig eller ved at spejle borgerens følelser.</p>
<p>Planlægge, udføre og evaluere relevante aktiviteter</p>	<p>Planlægning sker i sagens natur hjemme på skolen. Ved at gennemtænke aktiviteten, mulige gradueringer, virkemidler og målgruppens funktionsevne analyseres aktivitetens muligheder og begrænsninger. Derefter beslutter læreren og eleverne sig for, hvordan de ønsker at afvikle aktiviteten.</p> <p>Efterfølgende sker der en masse forudset og uforudset – og observationerne tages med hjem og evalueres. I forbindelse med evalueringen kan læreren med fordel anvende teoretisk viden, fx en kommunikationsmodel.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven kan medvirke til planlægningen, som ofte vil være styret af læreren.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven kan byde aktivt ind i forbindelse med planlægningen og har erfaring med, hvor mange bankospil man kan nå.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven kan medvirke til at kvalificere planlægningen, fx</p>

<p>Fagligt mål</p> <p>Eleven har kompetencer til at kunne:</p>	<p>Uddybning og eksemplificering med udgangspunkt i ”Eksempel på undervisningsforløb: banko-aktivitet” (se ovenstående tekstboks)</p>
	<p>ved at have blik for, om der er nogle bordopstillinger, der tilgodeser specifikke borgeres behov. Eleven kan fx huske, hvis en bestemt borger har en udfordring og behov for særlige hensyn, fx ekstrastore tal på bankopladen, hvis borgeren er svagtseende.</p> <p>Eleven vil kunne tage ansvar for dele af aktiviteten, eksempelvis gavekøb, PR m.m.</p>
<p>Reflektere over egen praksis</p>	<p>Efter bankoarrangementet er det muligt at reflektere over egen praksis. Det vil ofte ses som skridtet efter det at reflektere over selve aktiviteten. Her ligger fokus på elevens egen adfærd, kommunikation og handlinger. Eleven er fx opmærksom på, om vedkommende selv kan gøre noget for at undgå konflikter, og afprøver bevidst nye tilgange i samværet med borgeren. Undervisningsteamet kan med fordel samarbejde om aktiviteten, og en dansklærer kan fx understøtte refleksionen i forbindelse med udarbejdelsen af en portfolio ved at være oprigtigt nysgerrig og stille spørgsmål.</p> <p>FGU-niveau 2: Her kan eleven reflektere over egen praksis, dog med stor støtte fra læreren.</p> <p>FGU-niveau 3: Da det er en kendt aktivitet, kan eleven lægge mærke til en ændret funktionsevne hos en borger og reflektere over evt. årsager og handlemuligheder.</p>
<p>Tilpasse personlig hygiejne og fremtræden i forhold til situationen</p>	<p>Afvikling af bankoarrangementet giver afsæt for at forholde sig til egen fremtræden. Eleven kommer ikke i skole med bar mave og husker at tage hatten af indenfor og lade mobiltelefonen blive i lommen. Det forventes også, at eleven har været i bad og har børstet sine tænder.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven har måske brug for, at læreren husker eleven på det, og at læreren eller en erfaren elev italesætter og begrundet det.</p> <p>FGU-niveau 3. Det er naturligt, at eleven selv tager ansvar for ovenstående og handler ud fra det.</p>
<p>Tage hensyn til egen og andres sikkerhed i opgaveløsningen.</p>	<p>I forbindelse med bankoarrangementet kan læreren eksempelvis vælge at instruere i, hvordan eleven skal manøvrere med en kørestol og huske de sikkerhedsforanstaltninger, der er nødvendige i den forbindelse. Det drejer sig bl.a. om, at eleven skåner sig selv i forbindelse med montering af fodstøtter, husker ikke at løfte i håndtag, bruger ramper, trækker i stedet for at skubbe kørestolen over dørrin, placerer sig korrekt i forhold til borgeren, så eleven undgår vrid i ryggen, og i det hele taget tænker i</p>

Fagligt mål	Uddybning og eksemplificering med udgangspunkt i ”Eksempel på undervisningsforløb: banko-aktivitet” (se ovenstående tekstboks)
Eleven har kompetencer til at kunne:	<p>variation af arbejdsstillingerne.</p> <p>FGU-niveau 1: Eleven kan følge de anvisninger, læreren eller erfarne elever giver.</p> <p>FGU-niveau 2: Eleven kan bruge sin viden om skub og træk til at passe på sig selv, når eleven skubber en kørestol.</p> <p>FGU-niveau 3: Eleven kan forholde sig til, om kørslen med kørestolen er sikkerhedsmæssigt forsvarlig, og kan give sidemandsoplæring til en ny elev.</p>

4. Undervisnings- og arbejdsformer

Undervisnings- og arbejdsformerne skal tage afsæt i den didaktik, der kendetegner FGU, og dette afsnit giver konkrete eksempler på, hvordan det kan lade sig gøre.

Undervisningsdifferentiering, praksisfællesskaber og inkluderende læringsmiljø

Når undervisningen tilrettelægges, kan man tilgodese elevernes forskellige forudsætninger på forskellige måder. Når der planlægges aktiviteter i praksis, er det vigtigt at anerkende og udnytte de forskellige roller, eleverne kan have i forbindelse med aktivitetsudøvelsen. Hvis man eksempelvis skal arrangere en holdquiz for de ældre på det lokale plejehjem, vil eleverne opleve, at der er brug for mange forskellige kompetencer. Nogle elever kan være dygtige til at forberede quizen (altså finde egnede spørgsmål og svarmuligheder). Andre har måske en god evne til at styre afviklingen af quizen (stille spørgsmål, tælle point, afgøre, hvornår det er rimeligt at gå videre til det andet hold, osv.). Og nogle elever kan have en særlig evne til at inddrage de ældre i at træffe en beslutning om, hvad holdet skal svare på quizspørgsmålene, og sikre, at alle på holdet bliver hørt. Ved at udnytte elevernes forskellige evner kan man italesætte det faktum, at der i praksis er brug for mange forskellige typer af medarbejdere, og en lidt genert elev vil opleve, at der i praksissituationer også er brug for ham/hende, også selvom eleven ikke har mod på at være quizmaster. Desuden vil læreren kunne give den enkelte elev netop den delopgave, som udfordrer vedkommende, og på den måde differentiere. Inden for omsorg og sundhed organiserer man sig ofte i teams, og det er derfor naturligt også at organisere undervisningen på den måde. Det styrker forholdet mellem eleverne og mellem elev og lærer, idet det bliver tydeligt, hvordan

de i praksis har et indbyrdes afhængighedsforhold. Ingen elev kan gennemføre aktiviteten alene, og læreren har også brug for elevernes aktive deltagelse, hvis aktiviteten skal lykkes som planlagt. Der bliver hermed skabt et fællesskab om praksis, som alle er en vigtig del af.

Praksisbaseret dannelse og læring samt helhedsorienteret undervisning

Når undervisningen tilrettelægges, er det vigtigt at sammentænke undervisningen og det praktiske arbejde. Ved at tage udgangspunkt i praksis vil man kunne motivere eleven og udnytte den handletvang, der naturligt ligger i det praktiske arbejde. Hvis to børn slås på legepladsen, bliver man tvunget til at handle, og man kan her bruge sine kommunikative evner og konflikthåndteringsredskaber i praksis. Efterfølgende vil logbogsskrivning eller en anden form for dokumentation af situationen være vigtig for elevens refleksion (fx en lille selfievideo med elevens kommentarer om, hvordan en kommunikationsmodel kunne anvendes på den konkrete situation).

Undervisningen kan med fordel tilrettelægges ud fra temaer, og det vil være naturligt at tænke på forskellige typer af opgaver, som tilgodeser forskellige elevgrupper og læringsstile. Inden for alle temaer kan der findes en eller flere film, som omhandler temaet. Der kan laves ordlege, og man kan forberede opgaver, hvor der skal søges viden på nettet eller i uddrag fra lærebøger på erhvervsuddannelserne. Man kan udarbejde opgaver, som retter sig mod den visuelt stærke elev, fx ved at tegne en krop i naturlig størrelse og her indtegne knogler eller organer. Casearbejde er ligeledes en central opgavetype, bl.a. fordi caseopgaver ofte bruges på såvel PAU (pædagogisk assistent-uddannelsen) som sosu-uddannelsen. På den måde forberedes eleven til den undervisningsform, som venter på disse uddannelser. Her kan man også inddrage eleven og på baggrund af et foto og forskellige spørgsmål lade eleven arbejde med casen og beskrive den person, eleven skal skrive opgave om. En opgave med at udforske en livshistorie hos en borger, som eleven kender fra praksis, vil også kunne gøre undervisningen mere nærværende. Livshistorie og casearbejde er et oplagt sted at samarbejde med faget dansk. Rollespil kan kobles på casearbejdet, og det giver mulighed for at stoppe op og øve praksissituationer uden den føromtalte handletvang. For nogle elever giver metoden god læring – for andre vil den være angstprovokerende, da det også kan være sårbart at spille rollespil. Især hvis de andre elever ser på. Men på et hold med en tryk og sammentømret gruppe og med klart definerede regler kan metoden fungere rigtig godt.

Dokumentation og evaluering

Eleven skal dokumentere sin læring, fx i form af en arbejdsportfolio. Portfolioen kan bruges som løftestang til at lære nogle flere it-redskaber at kende (husk, at man også kan bruge billeder, videoer og lydfiler), samtidig med at den kan inddrages i danskundervisningen, eksempelvis i forbindelse med aktivitetsbeskrivelser eller livshistoriefortællinger, tavshedspligt, anonymisering, it-sikkerhed, persondata og rettigheder til brug af billeder.

Efter hvert tema kan der foretages individuel opsamling til brug i forbindelse med portfolioen. Dette giver mulighed for at sætte fokus på elevens læring. Man kan fx foretage en før og efter-test, hvor man lader eleven foretage en test, før man er gået i gang med at arbejde med temaet, i forhold til fx elevens viden om temaet. Så giver man eleven den samme test efter temaets afslutning. Når eleven selv sammenligner de to tests, bliver det meget konkret og tydeligt, hvad eleven har lært. Man kan også bede eleven om at finde tre nye ting, han/hun har lært om emnet, og skrive dem ned – mere eller mindre udførligt alt efter elevens skriftlige formåen. Dette kan gøres individuelt, to og to eller på klassen.

Lærerne skal løbende evaluere de anvendte undervisnings- og arbejdsformer set i forhold til elevernes læringsudbytte. Der sker ofte en del evaluering og tilpasning af aktiviteterne under afviklingen. Det kan være svært at vide, præcis hvad elevens dagsform er, og der kan være situationer, der er mere udfordrende, end eleven havde forestillet sig. Samtidig sker der en struktureret og løbende evaluering gennem portfolioskrivningen. Hver gang man afslutter et tema, vil det være naturligt at evaluere, inden man starter på et nyt tema.

Sundhed og motion

Det er vigtigt, at sundhed og motion indgår som en integreret del af elevens uddannelse. Der er rig mulighed for at inddrage sundhed og motion og bevægelse i undervisningen og det praktiske arbejde. Begge dele er integrerede fokusområder på børne- og ældreområdet, og mens der forberedes sundhedsfremmende aktiviteter til praksis, vil det være naturligt også at se på elevens egen sundhed. Man kan evt. lade eleven forberede pausegymnastik, en motionsdag eller andre sundhedsfremmende aktiviteter som en del af et tema eller som en fast rutine for holdet eller for hele skolen. Disse aktiviteter kan med fordel foregå i samspil med andre fag, fx dansk (hvor eleverne fx kan læse fagtekster om motionsformer for at finde svar på, hvordan morgengymnastikken kan forbedres) og naturfag (hvor eleverne fx kan undersøge den valgte motionsforms betydning for kroppen). Også her er det naturligvis vigtigt at tænke på differentiering og individuel tilrettelæggelse. Nogle elever har dårlige erfaringer med

idrætsundervisning og sport, så man kan med fordel have flere typer af tilbud, fx fitness og en rask gåtur som alternative aktiviteter, hvor man også får pulsen op.

Teamsamarbejde mellem lærerne

Før påbegyndelsen af en produktionsopgave/et undervisningsforløb samles lærerteamet og planlægger det samlede forløb, så de forskellige fag kan bidrage til forløbet og indgå på en måde, der er meningsfuld for arbejdet i fagene. Under produktionsopgaven indgår lærerne i arbejdet der, hvor de med deres faglighed har mulighed for at bidrage og nå de faglige mål, som findes i deres fag. Fx kan danskfaget bidrage til opgaven ved at behandle tekster om det faglige emne. Det skal samtidig understøtte, at det bliver relevant og meningsfuldt for eleven at beskæftige sig med teksterne.